მაია ახვლედიანი[1], ნატო ქობულაძე[2]
აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
DOI: https://doi.org/10.52340/sou.2023.19.52

ალექსი ჭიჭინაძის პრაქტიკული, თეორიულ-დიდაქტიკური იდეები და თანამედროვეობა

აბსტრაქტი. ალექსი ჭიჭინაძე სასწავლო-სააღმზრდელო მუშაობას ეწეოდა ქუთაისისა და თბილისის სათავადაზნაურო სასწავლებლებში, ხონის საოსტატო სემინარიაში, ხელმძღვანელობდა ერევნისა და თერგის სკოლათა საქმიანობას, იყო კარგი პედაგოგი, პრაქტიკულ საქმიანობასთან ერთად ეწეოდა ნაყოფიერ მეთოდურ, თეორიულ საგანმანათლებლო საზოგადოებრივ საქმიანობას გამოდიოდა გაზეთ „დროების“ ფურცლებზე. იგი ქუთაისში ბიბლიოთეკის, თეატრალური დასის ერთ-ერთი დამაარსებელთაგანი, უსასყიდლოდ მუშაობდა ხონის ვაჟთა პროგიმნაზიაში, ასევე ემსახურებოდა ქალთა გიმნაზიას, თავკაცობდა ბევრ საზოგადო და საქველმოქმედო საქმეს.

თხზულება „რიჟრაჟზე სათქმელი“ მნიშვნელოვანი პედაგოგიურ-დიდაქტიკური ნაწერმოებია, იმ დროისთვის გაბედული სიტყვაა ცარისტული საგანმანათლებლო რეჟიმის წინააღმდეგ, მოწოდებაა ეროვნული სკოლების მუშაობის გარდასაქმნელად ეპოქის მოთხოვნათა შესაბამისობაში.

საკვანძო სიტყვები: ალექსი ჭიჭინაძე, დიდაქტიკა, თეორია, იდეები, აღზრდა, განათლება, ქუთაისი, თბილისი, სათავადაზნაურო სასწავლებლები, ეროვნული სკოლა.

---

[1] **მაია ახვლედიანი.** პედაგოგიკის დოქტორი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

[2] **ნატო ქობულაძე.** პედაგოგიკის დოქტორი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

Maia Akhvlediani[3], Nato Kobuladze[4]
Akaki Tsereteli State University

Aleksi Tchitchinadze's practical, theoretical-didactic ideas and modernity

Abstract. Aleksi Tchitchinadze successfully conducted teaching and educational activities at Tbilisi and Kutaisi nobility schools, Khoni seminary; directed schools in Erevan and Thergi. He was an excellent educator, who, apart from practikal activities, carried out fruitful methodological and public-educational work. Al. Tchitchinadze contributed to the newspaper "Droeba" and was one of the founders of Kutaisi library and theatrical group. He worked gratis at Khoni single-sex high schools and had charge of a great deal of public and charitable activities.
"To be said at dawn" by Al. Tchitchinadzeis an important pedagogic and didactic piece of writing, then representing a brave word against the tsarist education system and a call for reforming the national schools in accordance with the requirements of the epoch.
Key words: Alexi Chichinadze, didactics, theory, ideas, upbringing, education, Kutaisi, Tbilisi, public schools, national school.

ძირითადი კვლევა. ალექსი ჭიჭინაძე იმ დროს გამოვიდა სამოღვაწეო ასპარეზზე, როცა ქართველმა ინტელიგენციამ კოლონიურ რეჟიმის მიუხედავად პრინციპულად მოითხოვა ეროვნული საგანმანათლებლო კერების გამრავლება, მშობლიურ ენაზე სწავლება და მკაცრი ცენზურის პირობებში პრესის, ცოცხალი სიტყვის მეშვეობით გამოვიდნენ სოციალური უთანასწორობის წინააღმდეგ და ქართველობის დასაცავად.

შევეცდებით გავაანალიზოთ ალექსი ჭიჭინაძის პრაქტიკული და თეორიულ-დიდაქტიკური მოღვაწეობის ძირითადი მომენტები ქვეყნისათვის მძიმე პირობებში.

ჯერ დამწყები ახალგაზრდა მასწავლებელი, ალექსი ჭიჭინაძე მის მიერ დაარსებულ კერძო დაწყებით სკოლაშივე შეუდგა პედაგოგიურ-დიდაქტიკურ პრინციპებზე აგებული ქართული სახელმძღვანელოების შედგენას. შეადგინა „პირველდაწყებითი კურსი გეოგრაფიისა". სახელმძღვანელო ყოველი ახალი მასალის შემდეგ აღჭურვა გასამეორებელი კითხვე-

---

[3] **Maya Akhvlediani**. Doctor of Pedagogy, Associate Professor of Akaki Tsereteli State University.
[4] **Nato Kobuladze**. Doctor of Pedagogy, Associate Professor of Akaki Tsereteli State University.

ბით. „სახელმძღვანელო საქმის ცოდნითაა შედგენილი“- წერდა ილია ჭყონია გაზეთ „ივერიის“ 1878 წლის №41-ში (ჭყონია, 1878, N41). გამოსცა საკითხავი წიგნი „მცენარეები და ცხოველები ცხელი ქვეყნებისა“, მეთოდური სახელმძღვანელო გეოგრაფიის სწავლებისათვის და სხვა. ასევე იგი თარგმნიდა და ქართულად აქვეყნებდა ბერძნული მითოლოგიის საუკეთესო ნიმუშებს. მოგვია-ნებით, 1907 წელს ალ. ჭიჭინაძემ ქუთაისში გამოსცა მეთოდური სახელმძღვანელო მოკლე საუბარი თუ როგორ უნდა ისწავლებოდეს პირველდაწყებითი კურსი გეოგრაფიისა, სამშობლოს აღწერის სანიმუშო პროგრამით (ჭიჭინაძე, 1907). სახელმძღვანელოში ავტორმა შეაჯამა სკოლაში პრაქტიკული საქმიანობის შედეგები და მკითხველს პირველად შესთავაზა გეოგრაფიის სწავლების პირველი მეთოდური სახელმძღვანელო (ჭიჭინაძე, 1907).

სათავადაზნაურო სასწავლებლის ინსპექტორი (ქუთაისში, თბილისში) ალექსი ჭიჭინაძე ცდილობდა ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და პროგრამების შექმნას. ურჩევდა პედაგოგებს შეექმნათ გეგმები და პროგრამები, უმტკიცებდა მათ პედაგოგიურ რჩევებზე.

1880 წელს შემოდგომაზე ქუთაისში გუბერნიის სახალხო სკოლათა მასწავლებლების კრებამ, რომელიც მიზნად ისახავდა სამაგალითო გაკვეთილების მოსმენას და სახალხო სკოლებისათვის პროგრამების შედგენას, მოსიმინა ალექსი ჭიჭინაძის სამაგალითო გაკვეთილები. კრებამ პროგრამების შესადგენად 3 კომისია (საღვთო სჯულის, რუსულის, ქართულის და სამშობლოს აღწერის) შეიქმნა. ალექსი მესამე კომისიის თავმჯდომარედ აირჩიეს. მან წარმოადგინა სანიმუშო, მშობლიურ ენაზე წარსამართი პროგრამა. სამწუხაროდ სკოლათა მზრუნველმა ჭიჭინაძისეული მოსაზრებები არ მიიღო, მაგრამ ასეთი აზრების დაბადებაც კი პროგრესულად მოაზროვნეთა არსებობაზე მიუთითებდა.

1905 წელს ალექსი ჭიჭინაძე კვლავ მიიწვიეს სახალხო სკოლებში სწავლების საკითხებთან დაკავშირებით. უნდა შემდგარიყო სახალხო სკოლებისათვის ახალი სასწავლო გეგმა. ბუნებრივია, კვლავინდებურად დედაენას წამყვან ფუნქციას ანიჭებდა გამოცდილი პედაგოგი. კომისიას ჭიჭინაძის თავჯდომარეობით უნდა შეედგინა ახალი სასწავლო გეგმა ერთკლასიანი სახალხო სკოლებისათვის. კომისიის ზოგიერთმა წევრმა თავი აარიდა საქმიანობას, მაშინ ალექსიმ თბილისისა და განჯა-ერევნის მასწავლებელთა მონაწილეობით შეადგინა გეგმა ეროვნულ საგანმანათლებლო პრინციპებზე დაყრდნობით. იაკობ გოგებაშვილმა აღნიშნულ გეგმას წინ გადა-

დგმული ნაბიჯი უწოდა. სახალხო სკოლებს კი - რუსიფიკაციისა და გადაგვარების ქარხანა. ადრე არსებული სასწავლო გეგმები ქართველებს აიძულებდა მხოლოდ რუსულ ენაზე ესწავლათ, ისიც მუნჯური მეთოდით (გიგიბერია 1911: 10).

„ბ-ნ ჭიჭინაძის გეგმით სწავლა სახალხო სკოლებში გრძელდება ოთხს წელიწადს, მთელი კურსის განმავლობაში გადაცემა ყველა საგნებისა მიდის დედაენაზე, დედაენავე როგორც საგანი ისწავლება კურსის დასრულებამდინ ხან ყოველდღე და ხან დღეში ორჯერ; რუსულს ენას ადგილი აქვს როგორც მხოლოდ ცალკე საგანსა. განსხვავება, რასაკვირველია, ნაყოფია თავმჯდომარის მეცადინეობისა“. აღნიშნა მოცემული გეგმის შესახებ იაკობ გოგებაშვილმა, მაგრამ მისი ავტორი არც შენიშვნის გარეშე დაუტოვებია. მთავარი მაინც ის იყო, რომ სახალხო სკოლებს - „რუსიფიკაციისა და გადაგვარების საგნებს“ ახალი სასწავლო გეგმა შთაბერავდა ეროვნულ სულს.

ალექსი ჭიჭინაძე მისი საქმიანობით არასდროს ღალატობდა ეროვნულ პოზიციას, დროებით უკანდახევა სჩვეოდა მხოლოდ. ამ მოსაზრების განსამტკიცებლად საკმარისია მოვიყვანოთ ერთი მაგალითი: თერგის ოლქში ინსპექტორად მუშაობის პერიოდში შესწავლილ იქნა საკითხი არარუსთა სკოლებში რუსული ენის სწავლების მდგომარეობის შესახებ. ალექსიმ დაიარა სკოლები, სადაც მუნჯური მეთოდით ასწავლიდნენ რუსულ ენას, ნახა ის სკოლები, სადაც მშობლიური ენის საშუალებით ისწავლებოდა რუსული ენა და წარადგინა მისი მოსაზრება. რა თქმა უნდა, მშობლიური ენის საშუალებით სწავლებას მიანიჭა უპირატესობა. თერგის ოლქის სკოლათა დირექტორმა მიიღო ალექსი ჭიჭინაძის წინადადება, ლევიცკის მუნჯურ მეთოდს კი მის გამოსვლაში ოინბაზობა უწოდა.

სკოლას ის თვლიდა ერთადერთ საშუალებად, რომელმაც უნდა შეაიარაღოს მოზარდები ზოგადი განათლების საფუძვლებით. ის გაბედულად ებრძოდა ყველას, ვინც სკოლას ანიჭებდა სპეციალურ-ტექნიკური განათლების კერის ფუნქციას. მან სწორედ, ამ მიზეზით, ამ დავის გამო დატოვა 1894 წელს თბილისის სათავადაზნაურო სასწავლებელი.

ალექსი ჭიჭინაძე სწავლებას მოითხოვდა მშობლიურ ენაზე უარყოფდა ზეპირობას. იგი აქტიურად გამოეხმაურა 1914 წლის 1 ივლისის კანონს, რომელიც კერძო სასწავლებლებში მშობლიურ ენაზე სწავლების უფლებას იძლეოდა. ამ კანონის მიღებამ განაპირობა მისი ნაშრომის „რიჟრაჟზე სათქმელი“-ს შექმნა. იგი წერდა, რომ მოზარდები „მშობლიური ენის საშუალებით იწრთვნებიან გონებრივად და ზნეობრივად. ბუნებრივად იფურჩ-

ქნებიან შემოქმედებითი ძალები სულისა, ვითარდებიან და მზადდებიან“. იგი მიუთითებს, რომ არამშობლიურ ენაზე სწავლებით სულიერად კნინდება მოზარდი, იგი აღატაკებს და აჩლუნგებს შემოქმედებით ნიჭს, აზროვნებას. ალ. ჭიჭინაძეს მიაჩნია, რომ მშობლიურ ენაზე სწავლების მოთხოვნა ისეთივე უფლებაა, როგორც არსებობისა და სიცოცხლის უფლება.

შეგნებული სწავლების დასაყრდენ პრინციპად ალ. ჭიჭინაძე თვალსაჩინოებას თვლიდა. იგი სწავლების ევრისტული მეთოდის მომხრე იყო, მოსწავლეთა აქტივობის ზრდას ითხოვდა გაკვეთილზე. უარყოფდა ლექციური მეთოდის ხანგრძლივობას, ითხოვდა განმეორებას ახალი და განვლილი მასალისას.

მშობლიურ ენაზე და მშობლიური ენის სწავლების განსახორციელებლად ასე თავგადადებულ მოღვაწეს სწამდა, რომ რუსული ენის ცოდნის გარეშე გაუჭირდებოდა თანამედროვე ახალგაზრდებს. ის გაბედულად აყენებდა საკითხს შექმნილიყო რუსული ენის ახალი სახელმძღვანელო, რომელიც უპასუხებდა ქართველი მოზარდის ინტერესებს.

როგორც წესი, ალ. ჭიჭინაძე მასწავლებლის ვაკანტურ ადგილზე 1 წლის გამოსაცდელი ვადით იღებდა კადრს, შემდეგ გასაუბრებას უტარებდა და თუ მოთხოვნას ვერ დააკმაყოფილებდა, არ ტოვებდა სასწავლებელში სამუშაოდ. ზნეობრივი აღზრდის მძლავ საყრდენს აგებდა იგი პედაგოგთა კადრებისადმი მკაცრი მოთხოვნელობით (ჭიჭინაძე, 1915).

ალ. ჭიჭინაძე „რიჟრაჟზე სათქმელში“ ანაალიზებს რა აღზრდის პროცესში კოლექტივის წევრთა ურთიერთგაგების საკითხს, მოითხოვს პედაგოგებს შორის სითბოს, ხოლომოზარდთა შორის შეგნებულ დისციპლინას. გამორიცხავს ბრძანებით ტონს და ესოდენ ფეხმოდგმულ დასჯის მეთოდებს. ალ. ჭიჭინაძის აზრით, სასჯელები შიშს ბადებს, მაგრამ ზნეობრივ ნაკლს ვერ კურნავს, მისი გასწორება მხოლოდ ზნეობრივ საშუალებებს, შეგნების ამაღლებას შეუძლია. შიშისა და უპატივცემულობის პირობებში სასწავლებელი ორ ურთიერთმოწინააღმდეგე ბანაკად იყოფა _ მასწავლებელთა და მოსწავლეთა, ე.ი. ძლიერთა და სუსტთა ბანაკებად. პირველნი მრისხანებენ, მეორენი გაურბიან სიმკაცრეს, მტრებად ქცეულ აღმზრდელებს. მათი ბრძოლა არათანაბარ პირობებში მიმდინარეობს. ამიტომ მოსწავლეთა სასტიკად დასჯით მთავრდება სასწავლებლიდან გარიცხვამდეც კი (ჭიჭინაძე, 1915: 154).

ალ. ჭიჭინაძე აღზრდის პრინციპებიდან გამოყოფს გონებრივი, რელიგიური, ესთეტიკური, ფიზიკური აღზრდის პრინციპებს. გვაძლევს მათი მიღწევის გზებს და მნიშვნელობას.

„რიჟრაჟზე სათქმელის“ ავტორისეული მოთხოვნაა მოზარდთა გონებრივი აღზრდა. „გონებრივი მოთხოვნილება კმაყოფილდება მაშინ, როდესაც ადამიანი იძენს ცოდნას გარემომცველის ბუნებაზე და სხვადასხვა მოვლენაზე ბუნებაში თუ ადამიანთა ცხოვრებაში“. აქ ჩვენ ვხედავთ ისეთი ადამიანის გონებრივი აღზრდის პრობლემას, რომელიც ჰარმონიულად უნდა განვითარდეს, რომ შესწევდეს უნარი დაეუფლოს ბუნების საიდუმლოს, გაერკვეს საზოგადოებრივ ურთიერთობებში.

ალ. ჭიჭინაძეს აღზრდის მიმართულებები გონებრივი იქნება იგი, რელიგიური, ფიზიკური თუ ესთეტიკური, ერთმანეთისაგან მოწყვეტით არ აქვს წარმოდგენილი. ისინი ერთმანეთთან არიან კავშირში და განაპირობებენ ერთმანეთს, ერთი მიმართულება ამდიდრებს მეორეს, მეორე მესამეს და ა.შ.

ალ. ჭიჭინაძე იძლევა მოსწავლეთა რელიგიური აღზრდის რეკომენდაციას. იგი ითხოვს, სკოლის მასწავლებლებმა ბავშვებამდე მიიტანონ ქრისტეს მოძღვრება მოყვასისადმი სიყვარულისა და მზრუნველობის შესახებ. მისი ღრმა რწმენით, სარწმუნოება საქმის გარეშე მკვდარია. „ჩვენ უნდა დავუმტკიცოთ მტერს და მოყვარესაც, რომ ჩვენ ვართ განათლებულნი ქრისტეს მოძღვრებით მეოთხე საუკუნეში, რომელნიც ვებრძოდით მრავალი საუკუნეების განმავლობაში ურიცხვ მტერს ქრისტიანობის დასაცველად, არ მომკვდარვართ, კიდევ სული გვიდგია და ღირსნი ვართ ადამიანურის არსეობისა“ (ჭიჭინაძე, 1915: 539).

ესთეტიკური აღზრდის თაობაზე ალ. ჭიჭინაძე აღნიშნავს: „მგრძნობელობითი მხარე ადამიანის სულისა მდგომარეობს სასიამოვნოსა და არასასიამოვნოს განცდაში... აღმზრდელის (მასწავლებლის, დამრიგებლის) ვალია ჰცდილობდეს ჰასაკის შესაფერისად პასუხი გასცეს მათ... სიმღერა - გალობა, მუსიკა, ხატვა, გაკვეთილების მოსმენა და შეთვისება, წიგნების კითხვა, თხზულებათა წერა... უნდა შეადგენდეს განუყოფელს ნაწილს მოწაფეთა ცხოვრებისას და ავსებდეს ისე, რომ სიცარიელე არსად რჩებოდეს“ (ჭიჭინაძე, 1917, N2)

ავტორს წამოწეული აქვს ფიზიკური განვითარების მნიშვნელობა. თუ ფიზიკური შესაძლებლობები შეეზღუდება მოზარდს, ბუნებრივია, შეიზღუდება აღზრდის სხვა მხარეები. ალ. ჭიჭინაძე მისი ხელმძღვანელო-

ბით არსებულ ყველა სკოლაში აწყობდა სპორტულ მოედნებს, ქმნიდა პირობებს, ყურადღებით მოსავდა მოსწავლეთა ექსკურსიებს, მოგზაურობებს, ხელს უწყობდა მოზარდთა სიჯანსაღეს.

როგორც ვხედავთ, ფიზიკური და ესთეტიკური აღზრდა მხატვრული ლიტერატურის ათვისებასთან, ლიტერატურულ განვითარებასთან, წიგნთან და მისი კითხვის სისტემატურობასთანაა მჭიდროდ დაკავშირებული. სწორედ, ეს ქმნის მრავალმხრივ განვითარებული ადამიანის აღზრდის შესაძლებლობას.

ალექსი ჭიჭინაძე განიხილავს გაკვეთილის ფუნქციას, მოსწავლეთა აქტივობის მნიშვნელობას, მისი აზრით, მოზარდები თითონ უნდა ფიქრობდნენ, აზროვნებდნენ, მსჯელობდნენ, ჰხედავდნენ, აკეთებდნენ, რაც დასანახია და გასაკეთებელი.

საინტერესო მეთოდურ მითითებებს იძლევა ალექსი ჭიჭინაძე ცალკეული საგნის სწავლებასთან დაკავშირებით.

ენისა და ლიტერატურის სწავლების თაობაზე იგი იძლევა საყურადღებო რჩევას, ისე როგორც უმოძრაობით ვერ ისწავლის ადამიანი სიარულს და სიჩუმით მჭერმეტყველებას, ასევე ენისა და ლიტერატურის სწავლა არ შეიძლება ლაპარაკის გარეშე.

„თქვენ კი არ უნდა ლაპარაკობდეთ ბევრს მასწავლებლები, უმეტესად მოსწავლე უნდა ალაპარაკოთ, წერის სწავლებისათვის წერითი ვარჯიშებია საჭირო. ჯერ ალაპარაკეთ მოსწავლე, შემდეგ დააწერინეთ“ (ჭიჭინაძე, 1917, N2) - ურჩევს მასწავლებლებს ალ. ჭიჭინაძე და მოითხოვს, რაც შეიძლება ბევრი არაპროგრამულიც აკითხონ მოსწავლეებს. რჩეული წიგნების ბიბლიოთეკაა საჭირო, მოხსენებების წაკითხვა, ტიპების დახასიათება, წერითი ვარჯიში, ნაწარმოების იდეის გაანალიზებაა აუცილებელი.

ბუნებისმეტყველების სწავლებისას ალ. ჭიჭინაძე ითხოვს მოსწავლეებმა თვით მოიპოვონ მცენარეთა და მინერალთა მათთვის მისაწვდომი საგაკვეთილო ნიმუშები, მოსწავლეებმა უნდა გაიაზრონ და დახატონ მცენარეთა ნაწილები, გამოძერწონ ისინი, დარგონ სკოლის ეზოსა და ბაღში მცენარეები, ისწავლონ მოვლა. თეორული მასალის პრაქტიკასთან დაკავშირების პრობლემას აყენებს იგი და პედაგოგებისაგან ითხოვს საგაკვეთილო მასალის ცხოვრებასთან დაკავშირებას (ჭიჭინაძე, 1917, N2).

ფიზიკის სწავლებისას საჭიროდ თვლის მოსწავლეებმა დაამზადონ მარტივი იარაღები, ჩაატარონ ცდები ინდივიდუალურად თუ ჯგუფურად. მასწავლებლებმა მასალის განსამტკიცებლად უნდა გამოიყენონ სავარჯი-

შოები, კლასგარეშე მუშაობა. არითმეტიკის სწავლების წარმართვას მოითხოვს პედაგოგი მოცემული მაგალითებისა და ამოცანების ამოხსნით, საჭიროდ თვლის მოსწავლეებმა თვით შეთხზან მსგავსი მაგალითები, ამოცანები, ტაბულები. მოზარდები უნდა ამზადებდნენ სიგრძის, წონის საზონ ხელსაწყოებს. როგორც ვხედავთ, ცოდნის პრაქტიკულად გამოყენების პრინციპია ამ მოთხოვნაში ჩადებული.

გეომეტრია უნდა ისწავლებოდეს, აღნიშნავს იგი, ნიმუშების დამზადებით. მოსწავლეები უნდა იგონებდნენ ნიმუშებს თეორემათა დასამტკიცებლად, ვარჯიშობდნენ სიშორისა და სივრცის გამოანგარიშებაში, სხეულის მოცულობის გამოკვლევაში.

ხატვის სწავლება მოსწავლეთა აქტიურობით უნდა გამოირჩეოდეს. ბავშვებს უნდა ვასწავლოთ ნანახის, წაკითხულის, მოსმენილის, ნაოცნებარის დასურათება. მოსწავლეები უნდა ვარჯიშობდნენ მათ გარშემო არსებული საგნების დახატვის, გამოქანდაკებისათვის.

როგორც ვხედავთ, ალ. ჭიჭინაძე ითხოვს მოსწავლის აქტივობის ამაღლებას, შრომის ჩვევის აღზრდას. ასეთი აღსაზრდელები შრომისათვისაც იქნებიან მზად და უმაღლესი განათლების მიღებისთვისაც, დაასკვნის იგი. თუ აღნიშნულ მითითებებს გაითვალისწინებენ ეროვნული სკოლები, ალ. ჭიჭინაძე გამოთქვამს რწმენას, რომ „მაშინ რიჟრაჟი გარდაგვექცევა განმაცხოველებელ დილად და სრულად გაგვითენდება“ (ჭიჭინაძე, 1915 ბ: 539).

მრავალმხრივმა განათლებამ და პირადმა ადამიანურმა თვისებებმა ალექსი ჭიჭინაძეს საყვარელი, გულთბილი, თავდაუზოგავი პიროვნებისა და პედაგოგის რეპუტაცია შეუქმნა. ჯერ კიდევ ახალგაზრდა ალექსი ჭიჭინაძე სასულიერო სასწავლებელში ლათინურ ენას ასწავლიდა. მაშინდელი რუსი სამღვდელოების მიერ დაწესებული რეჟიმის გამო იგი იძულებული გახდა დაეტოვებია მისი მოსწავლეები. ისინი ცრემლით აცილებდნენ საყვარელ მოსწავლეებს, როცა სხვების მიმართ საპროტესტო აქციებსაც კი აწყობდნენ. „არ ყოფილა მაგალითი მისი ხელიდან შეგირდი გარიც-ხულიყოს და დაბრკოლებულიყოს, კეთილ გზაზე არ დამდგარიყოს“- წერს ჭიჭინაძის ბიოგრაფი გიგიბერია. იქვე აქვს მოყვანილი ამ უზადო პედაგოგის სიტყვები: „უპირველესად ვარ ადამიანი და პედაგოგი. უნდა ვმოქმედებდე კეთილი სიტყვით და არა უფლებამოსილებით. მე ვარ მასწავლებელი და ვასწავლი!.. თქვენც ასე მოიქეცით კეთილი სიტყვებით და მაგალითებით იქონიეთ გავლენა ყმაწვილებზე და დაიმსახურეთ მათი პატივისცემა“ (გიგიბერია, 1911, შდრ. 1917, განათლება N2).

ყველგან, სადაც მუშაობდა ალექსი ჭიჭინაძე, დადებით კვალს ტოვებდა, როგორც ღირსეული პედაგოგი, მოქალაქე და ერისკაცი. მისი, კლასიკოს პედაგოგისათვის დამახასიატებელი პედაგოგიური იდეები დღესაც თანამედროვე, ბავშვზე ორიენტირებული და კონსტრუქტივისტულია. ნათლად შეგვიძლია დავინახოთ კავშირები თანამედროვე განათლების სისტემის გამოწვევებსა და გასული საუკუნის საგანმანათლებლო ინიციატივებს შორის. დღეისათვის ქვეყანაში მიმდინარე საგანმანათლებლო პროცესების პრიორიტეტები, (ვგულისხმობთ "ახალი სკოლის მოდელს"), სწორედ რომ ის მნიშვნელოვანი საკითხებია, რომელზეც ალ.ჭიჭინაძე, ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში ამახვილებდა ყურადღებას: ჰარმონიული განვითარება, თვალსაჩინო და მოსწავლეზე ორიენტირებული სწავლება, სწავლა კეთებით, ცდებით, მაგალითების შეთხზვით, ნიმუშების დამზადებით, საგაკვეთილო მასალის ცხოვრებასთან დაკავშირება, გააზრებული სწავლება, არაპროგრამული ლიტერატურის გაცნობა, აღსაზრდელებისადმი პატივისცემა, სწავლებაში მათი აქტივობის ამაღლება, თეორიული მასალის პრაქტიკასთან დაკავშირება და სხვა მთავარ ამოცანად რჩება განათლების მიღების იდეალური პროცესისათვის.

დღეს „მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებელმა და სკოლამ შეძლოს მოსწავლეებზე, მათმოთხოვნებსა და საჭიროებებზე ორიენტირებული ისეთი სასკოლო სასწავლო გეგმის შემუშავება, რომელიც რეალურად იქნება მოსწავლის განვითარების გზა" (გორგოძე, 2019) – ამბობს პროექტის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი თამარ ჯაყელი და განმარტავს, რომ „ახალი სკოლის მოდელი" სკოლას იაზრებს, როგორც ერთ მთლიან ორგანიზაციას, სადაც სკოლის დირექტორი, პედაგოგები, მოსწავლეები და მათი მშობლები ერთი გუნდის წევრებად აღიქვამენ თავს და ერთობლივად მუშაობენ სკოლი სგანვითარებისათვის. გარდა ამისა, პროგრამის ფარგლებში მნიშვნელობა ენიჭება კონტექსტს, რაც თითოეული სკოლის შემთხვევაში გამოწვევებისა თუ პრობლემების დასაძლევად სკოლის ინდივიდუალური საჭიროებების გააზრებას გულისხმობს.

ახალი სკოლის მოდელი ორიენტირებულია საკლასო ოთახში მყარ, საფუძვლიან ცოდნის კონსტრუირებაზე სწავლა-სწავლების კონსტრუქტივისტული პრინციპების დანერგვაზე და „მოსწავლ ესუბიექტის" პარადიგმის ამოქმედებისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნაზე. მისი ამოცანაა, მესამე თაობის ესგ-ს პრიორიტეტების: გრძელვადიანი მიზნები, პროგრამების განტვირთვა, გააზრებული სწავლა-სწავლების ხელშეწყობა, მოსწავ-

ლისათვის სწავლებისას შინაარსიანი კონტექსტების და ტექნოლიგიების წინ წამოწევა, სასკოლო კურიკულუმების (გზა, რომელის სკოლამ უნდა გაიაროს) შექმნა და განვითარების ხელშეწყობა.

„სკოლა ერთიანი ორგანიზმია, არშ ეიძლება მას დანაწევრებული მიდგომებით მივუდგეთ, არ შეიძლება განათლების სისტემის ერთ სტრუქტურას ევალებოდე სმასწავლებლების მხარდაჭერა, მეორეს– მოსწავლეთა შეფასება, მესამეს–სასწავლო გეგმები, ისე რომ ერთმანეთთან ძალიან მჭიდრო დიალოგში არ ვიყოთ და საერთო პლატფორმაზე არვიდგეთ". თამარ ჯაყელის შეფასებით, მნიშვნელოვან იგამოწვევაა თავად სასკოლო კულტურა, რომელზეც უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინა წლების განმავლობაში დასჯა-წახალისებაზე ორიენტირებულმა მიდგომებმა და ხელი შეუწყოს აქ მის ფორმალურად კეთებას. თამარ ჯაყელი მიიჩნევს, რომ სასკოლო კულტურიდან ამის აღმოფხვრა დიდი გამოწვევაა და სერიოზული მუშაობას ჭირდება (გორგოძე, 2019).

დასახულ ამოცანებში შეიძლება ნათლად დავინახოთ ალ. ჭიჭინაძის ხედვების: ეროვნული სასწავლო გეგმების შექმნისა თუსასწავლო სააღმზრდელო იდეების ეპოქისეული განვითარება, რაც მუდმივად გამოწვევებისა და მათი გადაჭრის გზების ძიებას მოითხოვს განათლების სფეროს მესვეურთაგან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

გორგოძე (2019) სალომე გორგოძე, ახალი სკოლის მოდელი - რა იცვლება სასკოლო ცხოვრებაში, ხელმისაწვდომია https://publika.ge/article/12-2/ ბოლო ნახვა, 2021 წლის 12 იანვარი.

გიგიბერია (1911) სამშობლო ქვეყნის მოღვაწენი, ალექსი ბესარიონის ძე ჭიჭინაძე, ჟურნალი „განათლება", N1 ტფილისი;

ჭიჭინაძე, (1915ა) ჭიჭინაძე ალ. „რიჟრაჟზე სათქმელი", ჟურნალი „განათლება", №7, ტფილისი;

ჭიჭინაძე (1915 ბ) ჭიჭინაძე ალ. „რიჟრაჟზე სათქმელი", ჟურნალი „განათლება", №8-9, ტფილისი

ჭიჭინაძე, 1917, N2) ჟურნალი „განათლება", №2. ტფილისი;

ჭიჭინაძე (1907) ჭიჭინაძე ალ. მოკლე საუბარი თუ როგორ უნდა ისწავლებოდეს პირველდაწყებითი კურსი გეოგრაფიისა, სამშობლოს აღწერის სანიმუშო პროგრამით (ავტორი). ქუთაისი;

ჭყონია (1878) ილია ჭყონია გაზეთ „ივერიის" 1878 წლის №41;